МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

Кваліфікаційна робота

магістра

на тему **СКЛАДНІ СЛОВА В ДІАЛЕКТАХ БРИТАНСЬКОГО ВАРІАНТУ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ**

Виконала: студентка 2 курсу,
групи 8.0358-а-з
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.041 Германські мови
та літератури (переклад включно),
перша – англійська
освітньо-професійної програми
Мова і література (англійська)
Регеда Діана Олександрівна

Керівник к.ф.н., доц. Лужаниця О. І.

Рецензент к.ф.н., доц. Шевчук О. В.

Запоріжжя – 2020

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет іноземної філології
Кафедра англійської філології
Освітній рівень магістр
Спеціальність 035 Філологія
Спеціалізація 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно), перша - англійська
Освітньо-професійна програма Мова і література (англійська)

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри _____
_____

«____»_____ 2020 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА

РЕГЕДІ ДІАНІ ОЛЕКСАНДРІВНІ
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи магістра (проекту) «Складні слова в діалектах британського варіанту англійської мови»

керівник кваліфікаційної роботи (проекту) Лужаниця Олена Іванівна, к.ф.н., доцент
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ЗНУ від «22» квітня 2019 року № 596-с

2. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи (проекту) 08 січня 2020 р.

3. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи (проекту) понятійна база «складні слова», «діалект», «фразеологізм», «стереотип»; типи складних слів; структурні, лексико-семантичні особливості складних слів, та їх регіональні розбіжності у діалектах графств Дарем, Кент, Камберленд.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):
1) розглянути стан досліджуваної проблеми на сучасному етапі та узагальнити понятійну базу дослідження; 2) системно дослідити специфіку та типологію складних слів літературної мови; 3) створити корпус складних слів у діалектах графств Камберленд, Дарем, та Кент; 4) розглянути структурні, лексико-семантичні особливості досліджуваних лексичних одиниць, та виявить їх продуктивність; 5) дослідити регіональні розбіжності складних слів у діалектах.

5. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи (проекту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Лужаниця О.І., к.ф.н., доц.	23.04.2019	23.04.2019
Розділ 1	Лужаниця О.І., к.ф.н., доц.	14.06.2019	14.06.2019
Розділ 2	Лужаниця О.І., к.ф.н., доц.	09.09.2019	09.09.2019
Висновки	Лужаниця О.І., к.ф.н., доц.	18.10.2019	18.10.2019

6. Дата видачі завдання 23.04.2019

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів виконання кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи (проекту)	Примітка
1.	Пошук наукових джерел з теми дослідження, їх аналіз	травень 2019	виконано
2.	Добір фактичного матеріалу	травень 2019	виконано
3.	Написання вступу	червень 2019	виконано
4.	Написання теоретичного розділу	серпень 2019	виконано
5.	Написання практичного розділу	вересень 2019	виконано
6.	Формулювання висновків	жовтень 2019	виконано
7.	Проходження нормоконтролю	грудень 2019	виконано
8.	Одержання відгуку та рецензії	січень 2020	виконано
9.	Захист	січень 2020	виконано

Автор роботи несе персональну відповідальність за відсутність в роботі несанкціонованих текстових запозичень (академічного плагіату)

Магістрант _____ Д. О. Регеда
(підпис) (ініціали та прізвище)

Керівник роботи (проекту) _____ О. І. Лужаниця
(підпис) (ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено
Нормоконтролер _____ М. В. Залужна
(підпис) (ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Дипломна робота – 54 стор., 65 джерел.

Об'єктом дослідження: складні слова діалектів Англії (графства Камберленд, Дарем и Кент).

Мета роботи: розкриття специфіки складних слів діалектів Англії та в виділенні їх особливостей.

Теоретико-методологічні засади: для розв'язання поставлених завдань у роботі використано сукупність кількох методів: метод узагальнення й опису теоретичної бази та фактичного матеріалу, суцільної вибірки із наявного матеріалу, компонентного аналізу словникових дефініцій, порівняння й мовних явищ, приклади яких були математично підраховані.

Отримані результати: у ході роботи було узагальнено понятійну базу досліджуваної проблематиці, уточнено поняття «діалект» та обґрунтовано термін «складні слова». Було виявлено особливості складних слів та та їх типи. Проаналізовано та зіставлено складні слова діалектів Англії (графства Камберленд, Дарем и Кент). За результатом практичного аналізу було створено корпус складних слів діалектів Англії загальним обсягом 1294 одиниці (416 у діалекті графства Дарем, 573 кентському та 305 у камберлендському діалектах), які складають діалектну картину світу Англії XIX ст. С точки зору системних зв'язків аналізованої лексики було знайдено синонімію, антонімію, полі- і моносемантичність, енантіосемію.

Ключові слова: *діалект, діалектологія, територіальний діалект, превалюючий діалект, складні слова, типологізація складних слів, компресія, компресиви, основоскладання, складнопохідні слова.*

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ…… 3

ВСТУП 4

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ……. 6

1.1 Діалекти Англії: сутність та типологія.……..……..…….…… 6

1.2 Складні слова англійської мови..……. 15

1.2.1 Сутність та загальна характеристика складних слів.……..... 16

1.2.2 Типологія складних слів англійської мови...……. 23

РОЗДІЛ 2 СКЛАДНІ СЛОВА У ДІАЛЕКТАХ ГРАФСТВ КЕНТ, ДАРЕМ ТА КАМБЕРЛЕНД …… 32

2.1 Особливості розвитку та розташування графств Кент, Дарем та Камберленд..... 33

2.2 Семантичні особливості складних слів..... 34

2.3 Структурні особливості складних слів …….. 36

2.4 Частиномовний аналіз складний слів 40

ВИСНОВКИ..... 46

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ..... 49

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

Abbr. – abbreviation

Adj. – adjective

Adv. – adverb

N – noun

Prep. – preposition

V – verb

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасний рівень розвитку лінгвістичної науки передбачає активне вивчення питань етнокультурології, соціолінгвістики, етнолінгвістики, що визначається антропологічним підходом до мови та обумовлюються її кумулятивною функцією – здібністю відображати, зберігати, передавати із покоління в покоління все, що надбано народом протягом всієї історії існування, особливості природних умов і культури, своєрідність характеру його носіїв, тощо.

Особливо актуальними виступають роботи, що проводяться на матеріалі тих форм мови, які традиційно вважаються «найбільш народними» (П. Н. Денисов, В. Г. Вилюман, О. І. Блінова, Дж. Діз); до них належать регіональні варіанти, соціальні та територіальні діалекти.

Як свідчить теоретичний аналіз, дослідження на матеріалах діалектів у XX-XXI століттях ведуться зазвичай за декількома основними напрямками: у межах історичної лінгвістики [Бруннер 1955; Бродович 1988; Лужаница 2011; Смирницкий 1955; Смирницкий 1965; Ярцева 1985; Baugh 1963; Hughes 2000], соціальної лінгвістики [Лужаница 2000; Мечковская 1996; Trudgill 1974; Trudgill 1983], у контексті історії англійської мови [Бруннер 1955; Ярцева 1985; Kerswill 2003, 2005; Knowels 1998; Baugh 1963; CHEL 1994] (при цьому найбільш ґрунтовно аналізуються діалекти давньоанглійського періоду, менш повно – діалекти середньоанглійського періоду; після формування нації діалекти тривалий час розглядаються переважно в контексті проблем розвитку національної мови й кодифікації літературної норми); вивчаються особливості окремих регіонів і їх діалектів, виявляються їх характеристики [Crystal 1995], створюються діалектні словники і атласи.

Розробляються й загальнотеоретичні питання англомовної та загальної діалектології [Баранникова 1981; Бевзенко 1980; Лужаниця 2011,

Chambers 1998]. Розглядаються вони й у вступних статтях до різних лінгвогеографічних атласів, словників і довідників. У результаті проведення широкомасштабних досліджень, англійські діалекти описані достатньо повно, проте деякі фундаментальні питання не отримали належного висвітлення. Зокрема, відсутні комплексні праці, присвячені генезису англійських діалектів, розглянутих в широкому лінгвістичному та екстралінгвістичному контекстах, а також аналізу окремних лінгвальних діалектних явищ у зв'язку з культурою, ідентичностю та регіональною своєрідністю.

Очевидно, що вивчення напрямку розвитку діалектних систем та їх трансформацій зберігає свою актуальність; воно дозволяє виявити кореляцію між стабілізаційними і трансформаційними тенденціями в розвитку мови, отже, краще зрозуміти сутність мовної еволюції в цілому. Складні слова в цьому аспекті не є винятком.

Об'єктом дослідження є складні слова діалектів Англії (графства Камберленд, Дарем и Кент).

Предметом дослідження є лінгвальні особливості складних слів камберлендського, даремського і кельтського діалектів Англії.

Мета роботи полягає у розкритті специфіки складних слів діалектів Англії та в виділенні їх особливостей.

Досягнення мети передбачає вирішення таких **завдань:**

1. розглянути стан досліджуваної проблеми на сучасному етапі та узагальнити понятійну базу дослідження;

2. системно дослідити специфіку та типологію складних слів літературної мови;

3. створити корпус складних слів у діалектах графств Камберленд, Дарем, та Кент;

4. розглянути структурні, лексико-семантичні особливості досліджуваних лексичних одиниць, та виявить їх продуктивність

5. дослідити регіональні розбіжності складних слів у діалектах.

Методика дослідження: для розв'язання поставлених завдань у роботі використано сукупність кількох методів: метод узагальнення й опису теоретичної бази та фактичного матеріалу, суцільної вибірки із наявного матеріалу, компонентного аналізу словникових дефініцій, порівняння й мовних явищ, приклади яких були математично підраховані.

Матеріалом для дослідження послугували 1294 складних діалектних слова (416 у діалекту графства Дарем, 573 кентському та 305 у камберлендському діалектах).

Основним джерелом фактичного матеріалу є словники англійських діалектів графств Дарем [Smith 1849], Кент [Parish 1888] та Камберленд [Ferguson 1873].

Наукова новизна полягає у створенні корпусу складних слів у діалектах графств Дарем, Кент, Камберленд та у лінгвістичному аналізі отриманого матеріалу, що є першим досвідом комплексного опису складних слів діалектів Англії та їх зіставлення.

Практичне значення роботи: результати дослідження можуть бути використанні під час подальших наукових розробок з питань клішованих одиниць діалектів англійської мови, при написанні курсових та дипломних робіт з фаху «англійська мова та література»; а також у курсах лексикології, загального та порівняльного мовознавства, діалектології.

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, кожен з яких має підрозділи, висновків, списку використаних джерел.

У вступі обґрунтовано актуальність дослідження, визначено його мету, завдання, об'єкт, предмет, схарактеризовано методи аналізу й фактичний матеріал, розкрито новизну, теоретичне й практичне значення одержаних результатів.

У першому розділі розглянуто стан досліджуваної проблеми на сучасному етапі, узагальнено понятійну базу дослідження, а саме поняття «діалект», та його типи, класифікація, розглядаються основні тенденції

розвитку діалектів півдня та півночі Англії. Також проаналізовано сутність та загальна характеристика складних слів, їх типологія.

Другий розділ присвячено аналізу структурних, лексико-семантичних особливостей складних слів, та їх регіональні розбіжності у діалектах графств Дарем, Кент, Камберленд.

У висновках подано узагальнені результати дослідження. Проблематика роботи зумовила її структуру.

Загальний обсяг – 52 сторінки. Список використаних джерел включає 65 найменувань.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1 Діалекти Англії: сутність та типологія

Діалекти як територіальні та соціальні варіанти мов є предметом вивчення мовознавців різних національних шкіл. Вони вивчаються дуже давно та плідно. Тим не менш деякі аспекти цього явища все ще залишаються невивченими. Сам термін «діалект» є центральним поняттям діалектології як науки. В історії вивчення діалектів погляди на це поняття, на принципи його виділення та структурні ознаки значно відрізнялися в різних діалектологічних школах та в різних історичних епохах.

Дослідження в галузі діалектології починаються набагато раніше XIX ст. але більшість праць з'являється саме у цей період. Існує багато думок з приводу того, де саме зародилась діалектологія. В. М. Жирмунський у своїй книзі «Німецька діалектологія» [Жирмунский 1954] наголошує, що виникнення наукової діалектології пов'язують з Німеччиною. Причиною цього є достатньо підготовлений науковий фундамент в галузі мовознавства.

Романська діалектологія, як повноцінна наука формується лише наприкінці XIX ст. – початку XX ст. і пов'язана з іменами таких видатних вчених, як Гастон Паріс, Жюль Жильєрон та Поль Мейє. Романські діалектологи вважають, що немає чітких меж між діалектами. На їхню думку реально існують лише кордони окремих діалектних явищ та їх проекції на карті. Ця думка зумовлює появу численних діалектичних атласів [цит. за Коготковою 1970, с. 112].

Вітчизняна діалектологія, спираючись на досягнення лінгвістичної географії (розділу мовознавства, який вивчає територіальне поширення мовних явищ та їх кордони) визнає діалект як реально існуючий різновид

мови [Ахманова 1966; Євтушок 1996; Коготкова 1970]. Засновник Московської діалектологічної школи, Р. І. Аванесов, висунув теорію діалектної мови та діалектних відмінностей, яка спирається на чіткий синхронно-системний підхід. На перші десятиріччя другої половини XIX ст. припадає початок визначення української діалектології як окремої наукової дисципліни (праці О. О. Потебні, К. П. Михальчука та ін.) [Лужаница 2001, с. 28].

Досі одним зі спірних питань у англійській діалектології залишається термінологічна інтерпретація англійських діалектів, їхня типологія в історичному контексті й на сучасному етапі зокрема. Для того, щоб визначити метамову, яка буде використовуватися в роботі далі, розглянемо детально сутнісні характеристики, відмінні особливості англійських діалектів у діахронії, а також сформулюємо чіткий і, наскільки дозволяє теоретична база, однозначний термінологічний апарат, релевантний для нашого дослідження.

Об'єктивна складність дефініції діалекту очевидна й визначається насамперед багатогранністю самого об'єкта й розмаїттям критеріїв, використовуваних лінгвістами для позначення різних за своєю сутністю варіантів: від діалекту племені до регіонально забарвлених письмових мов [Гухман 1981, с. 12]. Традиційно серед критеріїв виділяють ознаки структурного [Баранникова 1968; Десницкая 1970; Лужаница 2005, 2010б 2011; Маковский 1980; РД 1964; Trudgill 2000], географічного [Баранникова 1968, 1981; Десницкая 12970; Коготкова 1970, 1979; РД 1964], соціального або професіонального характеру [Маковский 1980], стилістичні [Баранникова 1981], функціональні чинники [Баранникова 1968; Туманян 1985; Trudgill 2000], а також фактор мовної самосвідомості носіїв мови [Мечковская 1996, 2003].

Не зважаючи на те, що термін діалект у багатьох вчених трактується по різному, при тлумаченні цього поняття, хотілося б виділити окремі основні ознаки діалекту. На думку О. І. Лужаниці до них відносяться:

а) системна ознака: кожен діалект відрізняється від інших синтаксичними, лексичними, граматичними і фонетичними особливостями, тому він являє собою окрему форму існування мови;

б) умови його походження: на відміну від літературної мови, що формується в процесі нормалізації мови, діалект залежить від природної еволюції мови;

в) функціональна ознака: не зважаючи на те, що в рамках мовної ситуації діалект обмежується побутовою комунікацією, в діалектній ситуації він вживається практично у всіх сферах спілкування;

г) соціальна: діалект являє собою засіб комунікації певної частини суспільства, яка є соціально детермінованою (ця ознака не так суттєва для початкової стадії діалектної ситуації, а обов'язкова в рамках мовної ситуації);

д) територіальна ознака: кожен діалект має певні межі поширення (для мовної ситуації дана ознака є другорядною, в той час, як в діалектній ситуації вона є домінуючою серед інших відмітних ознак) [Лужаница 1999, с. 35].

Разом с тим, як в діахронії, так і в синхронії, дуже важливою властивістю діалекту є його мінливість. Ми можемо спостерігати варіативність діалектів в синхронії за до допомогою наявності в межах для кожної ситуації різних видів діалектів з внутрішньою варіативністю. Ці межі мають здатність до трансформації в ході еволюції. Коли діалектна ситуація переходить в мовну ситуацію ми можемо спостерігати мінливість діалектів у діахронії [Лужаница 1999, с. 36].

Соціальні та територіальні діалекти відрізняються високою мобільністю: з огляду на демократизацію сучасного розвиненого суспільства вони проявляють стійку тенденцію інкорпорування в літературну мову. Наприклад, у Великобританії відзначено поширення так званого Estuary English, діалекту південно-східної частини країни (графства Кент, Ессекс, Сассекс, Саррей), який помітно впливає на літературний британський варіант. Цей вплив, на думку Д. Крістала, обумовлено двома соціальними тенденціями: з одного боку, підвищенням соціального статусу колишніх

носіїв кокні, а з іншого – прагненням середнього класу до більш демократичних мовних форм на противагу мові істеблішменту [Crystal 1995, с. 67].

Узагальнюючи досягнення лінгвістів, треба відмітити, що діалекти – поняття варіативне та мінливе, більш того культурно обумовлене. Традиційно, виділяють два види діалектів: територіальні та соціальні. Оскільки об'єктом дослідження даної роботи є територіальні діалекти, тому проблематика соціальних діалектів не розглядається.

Щодо тлумачення поняття територіальний діалект, в цілому, існують декілька визначень. Так, словник лінгвістичних термінів Т. В. Жеребило описує це явище коротко, лаконічно і зрозуміло: «Територіальний діалект – діалект, що використовується частиною народу, що живе на одній території» [Жеребило 2010, с. 316]. Але це визначення повною мірою не розкриває значення даного концепту. Саме тому ми маємо звернутись до словника соціолінгвістичних термінів під редакцією доктора філологічних наук В. Ю. Михальченка, який в свою чергу дає більш розгорнуте визначення: «Територіальний діалект – форма існування мови, що характеризується територіальною обмеженістю, а також обмеженістю сфер вживання, яка протиставляється іншим діалектам і літературній мові. Кожен територіальний діалект являє собою системне мовне утворення, що має більші чи менші відмінності фонетичного, граматичного, лексичного, словотвірного характеру. Територіальні діалекти в класичному розумінні відображають насамперед розподіл мови за територіальним (географічним) принципом» [цит. за Мечковская 1996, с. 234]. З вищесказаного можна зробити висновок, що територіальний діалект не є частиною літературної мови, а навпаки протиставляється їй. Також територіальний діалект є основним різновидом мови, яка має свої територіальні рамки.

Вивчення діалектів дає невичерпний матеріал не тільки для проникнення в найглибші витоки мови, її історичне минуле, але і дозволяє без упередженості і однобічності оцінити і зрозуміти особливості становлення і

розвитку літературної норми, а також мовних варіантів, що виникли за межами основної території розповсюдження мови. Тільки облік діалектних даних відкриває можливість зрозуміти не тільки так звані «відхилення» від правил вимови та граматики, а й самі ці правила, і може служити міцною основою для дослідження становлення і розвитку значень слів.

Як показує аналіз літератури, діалекти Великобританії за структурною ознакою та походженням розподіляються на генетично однорідні та генетично неоднорідні. Ці два типи мають як мінімум два історичних види: генетично однорідні діалекти – племінні, територіальні та сільські, а генетично неоднорідні діалекті – міські койне та міські діалекти.

Перший структурний тип трактується, як діалект, в ході формування якого спадкоємність мовних станів не порушується потужними впливами, що приводять до змішання і / або заміщення природно сформованих елементів, структур і зв'язків аналогічними формами інших варіантів. Ці діалекти традиційно є базою для заснування будь-якої національної мови і знаходяться у стосунках опозиції з іншим його варіантами.

У період діалектної ситуації основною типологічною характеристикою діалектів виступає етнічна ознака – приналежність до народності.

У період формування національної мови характеристики генетично однорідних діалектів зазнають певних трансформацій, серед яких – звуження функціональних особливостей і зміна потенційних носіїв варіантів, а також зміна ареалу розповсюдження в рамках традиційної території. Саме ці зміни дають поштовх для формування двох нових форм варіативності – міського койне і літературної мови. Формування міського койне призводить до закріплення сфери функціонування діалекту за сільською місцевістю.

В сучасний період традиційні діалекти, тобто генетично однорідні, переростають в інший хронологічний тип, що трактується в рамках терміну «сільські діалекти». Генетично неоднорідні діалекти зароджуються лише в XVст. Основна їх відмінність від генетично однорідних обумовлена особливостями еволюції, тобто порушенням спадковості мовних станів. Цей

процес відбувається через значні зовнішні впливи, що мають місце в ході формування таких діалектів, а також обумовлюються зміною середовища їх функціонування.

До умов генезису генетично неоднорідних діалектів можемо віднести такі фактори, як активна міграція населення з подальшим порушенням мовного та культурного контакту [Knowles 1998, с. 1024]; тривале вживання як мінімум двох взаємозрозумілих варіантів [Kerswill 2005, с. 223]; оптимізація процесу комунікації шляхом відбору мовних засобів і структур, що відповідають наступним вимогам: престижність, прозорість семантики, структурна простота, затребуваність, унікальність, поліфункціональність.

1.2 Основні тенденції розвитку діалектів півдня та півночі Англії

Як було зазначено раніше, не зважаючи на те, що розвиток мови відбувається згідно спільних тенденцій, в різних країнах складаються різні соціально-історичні умови, які зумовлюють унікальність кожної мовної ситуації.

Процес розвитку мови здебільш протікає без різких змін, тому можемо вважати, що будь-яка періодизація не має чітких меж. Вони є умовними і їх завжди пов’язують з тією чи іншою історичною подією. В першу чергу історія англійської мови органічно пов'язана з історією країни і тому традиційно її прийнято ділити на три періоди: староанглійський або англосаксонський, середньоанглійський і новоанглійський [Смирницкий 1965, с. 49].

За такими періодами розподіляє мову і Генрі Світ, але на його думку в основі має бути покладений морфологічний принцип, а не історичний. Таким чином, перший період характеризується наявністю повних в звуковому відношенні словозмінних афіксів. В основу другого періоду покладено

наявність фонетично ослаблених словозмінних афіксів. І нарешті основною характеристикою третього періоду Генрі Світ вважає відсутність словозмінних афіксів взагалі [CHEL 1994, с. 52].

Такий розподіл розвитку мови, а разом з нею і діалектів є традиційним, але не всі дотримуються його. На рахунок цього є й інші роздуми. Так, наприклад, вважається, що періодизація розвитку англійської мови має включати в себе не тільки зовнішні фактори впливу, але й внутрішні зміни в мові також. До зовнішніх ми відносимо історичні події, які вплинули на мову. До внутрішніх причин слід віднести внутрішньомовні тенденції розвитку системно-структурної організації англійської мови. Їх початок було покладено ще в найдавніших станах мовної діахронії. Ці факти дають нам можливість поділити її розвиток не на три, а вже на сім періодів. Одним із представників такого розподілу є Т. А. Расторгуєва. Періоди розвитку англійської мови в її роботі відрізняються один від одного мовною ситуацією та характером лінгвістичних змін:

1. Ранній староанглійський або дописемний період (V – VIIIст.)

2. Староанглійський або писемний період (VIII – XIст.)

3. Ранній середньоанглійський період (XI – XIVст.)

4. Середньоанглійський або класичний середньоанглійський період (XIV – XVст.)

5. Ранній новоанглійський період (XV – XVIIст.)

6. Період нормалізації, епоха коректності або неокласичний період (XVII – XIXст.)

7. Пізній новоанглійський період або сучасний англійський період (XIX – ...) [цит за Смирницкий 1965, с. 54].

У перший період розвитку англійської мови діалекти виступають в якості єдиної форми комунікації у всіх існуючих сферах діяльності племені. За основну типологічну характеристику в цей період можемо взяти етнічну ознаку, тобто приналежність до народності. По мірі свого розвитку діалекти стають єдиним способом комунікації на всіх територіях проживання

народності. Цілісність і обмеженість вживання діалекту жителями певної території є основним фактором диференціації діалектів, в той час, як структурні та функціональні ознаки не змінюються.

Період становлення нації і формування національної мови в Англії припадає на XV століття. В даний період сутнісні характеристики діалектів зазнають певних трансформацій, а саме – звуження функціональних особливостей і зміна потенційних носіїв варіантів. І не менш важлива трансформація – зміна ареалу розповсюдження в рамках традиційної території. Дані зміни призвели до формування двох принципово нових форм варіативності – міського койне і літературної мови. Перша в більшій мірі пов'язана з розвитком великих міст і обумовлена змінами умов проживання населення, а також особливостями виробничої діяльності в промислових регіонах. Через вище зазначений факт, головною сферою функціонування діалекту стає сільська місцевість.

По мірі розвитку національної мови (на основі міського койне Лондона) діалект даної території отримує вищу ланку в ієрархії мовних варіантів в рамках більш великої мовної сутності – національної мови. Вона визначається як соціофункціональними, так і системними параметрами. Крім цього, в даний період система діалектів зазнає великого впливу з боку того варіанту, якому надають більшу перевагу. З точки зору соціофункціональних особливостей діалекти починають асоціюватися з більш низькими формами вербальної комунікації, оскільки їх використання обмежується переважно сільським неосвіченим населенням.

В ході досліджень щодо типізації англійських діалектів, О. І. Лужаниця у своїй роботі зазначає, що сучасна лінгвістична ситуація Англії характеризується співіснуванням декількох видів діалектів, які протиставляються дослідниками за такими критеріями: часовому, структурному, соціофункціональному, просторово-культурному [Лужаница 2007, с. 63].

Відповідно до часового критерію, діалекти Англії поділяються на традиційні діалекти та сучасні або превалюючі.

Під традиційними діалектами розуміються діалекти, що використовуються у віддалених районах країни, периферії, представники старшого покоління, неосвіченою частиною населення. Вони представляють релікти старих діалектних форм, що використовувались в повсякденному використанні та поширені у середньовічний та новоанглійський період та відповідають тому, що найчастіше мають на увазі під поняттям «діалект» [Kerswill 2003, с. 30].

Під превалюючими (сучасними) діалектами розуміються сучасні, видозмінені діалектні форми, які виникли в результаті нівеліровки діалектних ознак і з одного боку представляють поєднання стандартних та нестандартних англійських діалектів, а з іншої – залишкові форми територіальних діалектів, що відрізняються від літературної мови орфоепічними особливостями [Лужаница 2005, с. 135].

Згідно зі структурним критерієм, в Англії виділяються «справжні» діалекти та змішані діалекти, в яких одним із компонентів обов'язково виступає літературна мова. До «справжніх» діалектів відносять традиційні територіальні діалекти на основі гомогенності їх мовної структури. Діалекти другої категорії часто порівнюють з переважаючими діалектами, оскільки вони представляють сполучення елементів діалекту та літературної мови.

Соціокультурний критерій передбачає диференціацію діалектів, що детерміновані такими показниками, як сфера використання діалекту та індивідуальні характеристики носіїв діалекту. Згідно першому критерію, діалекти Англії протиставляються на стандартний англійський – діалект, що використовується на рівні офіційного спілкування та власне діалекти – ідіоми, що функціонують у неофіційному спілкуванні.

Під просторово – культурним у дослідженні О. І. Лужаниці розуміється давно усталена в англійському мовознавстві диференціація діалектів залежно від місця функціонування: діалекти сільської або міської місцевості.

В ході цього дослідження були вивчені типологічні особливості кожного з запропонованих лінгвістами типів та був зроблений висновок, що мова йде не про декілька типів діалектів, а про два: традиційні територіальні діалекти (сільські діалекти) та сучасні превалюючі діалекти (міські діалекти).

Слід зазначити, що особливості історичного розвитку, мовні та культурні контакти зумовили сутнісну диференціацію англійських діалектів. Якщо аналізувати лингвогеографічні карти, то можна помітити на ній чіткі 2 територіальні діалектні зоні – південь та північ Англії. Ці зони були сформовані внаслідок особливого історичного розвитку окремих територій Великобританії. Так, на півночі найвагомішим є контакт з скандинавською та, відповідно, германською культурою, тоді як на півдні вагомим є норманно-французький вплив. Таким чином, мова та діалекти півночі піддалися активному скандинавському та, відповідно, германському впливу, тоді як південні, - норманському. Усе це якісно відобразилося на особливостях англійських діалектів у відповідних регіонах.

1.2 Складні слова англійської мови

У вітчизняному мовознавстві опис складних слів традиційно проводиться в рамках проблеми словотвору. Останнє має давні традиції (головним чином роботи І. А. Бодуена де Куртене, Ф. Ф. Фортунатова, Н. В. Крушевський), проте, самостійним об'єктом вивчення словотвору стає лише з середини 40-х рр. 20 в., А виділення слово-освіти в окрему лінгвістичну дисципліну відбувається приблизно до кінця 60-х рр. Основи нової теорії словотворення були закладені роботами М. М. Покровського і Щерби, А. І. Смирницкого і Г. О. Винокура, М. Д. Степанової і В. В. Виноградова [Казанкина].

З тих пір складні слова вивчаються в різних аспектах, зокрема, розглядаються критерії ідентифікації, питання семантичної і граматичної організації [Арнольд 1986, Градалева 2015, Мешков 1985, Смирницкий 1965, Вишкін 2014], продуктивність вживання і як засіб словотворення [Евстратова 2015, Дзюба 2015]. Розглянемо типологію та лінгвістичні особливості складних слів англійської мови більш детально.

1.2.1 Сутність та загальна характеристика складних слів. Як показує аналіз, лінгвісти мають різни погляди на тлумачення та специфічні ознаки складного слова. Так, І. В. Арнольд визначає складне слово як слово, що складається мінімум з двох основ, які можуть зустрічатися в мові в якості вільних форм, але в складі складного слова набувають єдине значення і структурну цілісність і, таким чином, функціонують в реченні як окрема лексична одиниця [Арнольд 1986, с. 108]. На думку О. Д. Мєшкова, складне слово - це лексична одиниця, утворена з двох або більше основ шляхом додавання і виділяється в потоці мовлення на підставі своєї щільнооформленність [Мешков 1985, с. 176].

У цілому, складним називаються слово, яке складається з двох або більше основ (пароплав, гелікоптер, землетрус, *left-handed, man-of-war, merry-go-round*).

Слід відрізняти складні слова від словосполучень, які також є складними утвореннями. Основним критерієм розгалуження тут виступає цільнооформленість лексеми. Під цільнооформленістю розуміється нероздільність, неподільність, неможливість поділу на частини і приміщення між ними інших елементів (одиниць) мови [Мешков 1985, с. 177]. Ознаки цільнооформленості поділяються на внутрішні (фонетичний, морфологічний, орфографічний) і зовнішні (синтаксичний). Внутрішні ознаки дозволяють судити про цільнооформленість окремо взятої лексичної одиниці, зовнішні - про цільнооформленість лексичної одиниці в потоці мовлення.

Графічний критерій. Орфографія складних слів у сучасній англійській мові є нестійкою. Одні й ті ж слова пишуться по-різному різними авторами в різних словниках [Бортничук 1988, с. 222]. Наприклад: гучномовець – *loud speaker, loud-speaker, loudspeaker.* Немає стабільності в написанні однотипних слів. Наприклад, *textbook* пишеться окремо, *story-book* – через дефіс, *a reference book* – окремо, між тим компоненти цих слів знаходяться в однакових співвідношеннях. Семантичний зв'язок у всіх трьох випадках є аналогічним, тим не менш їх орфографічна цільнооформленість є різна. Таким чином, графічний критерій може бути використаний як додатковий при визначенні цільнооформленості.

Фонетичний критерій. Для багатьох складних слів критерієм єдності може служити наголос, наприклад: складне слово *ˈblackboard* – ‘класна дошка’ та словосполучення *'black 'board* – ‘чорна дошка’; складне слово *'blackbird* – ‘дрізд’ та словосполучення *'black 'bird* – ‘чорний птах’ [Вышкин с. 181–182].

Більшість складних іменників має наголос тільки на першому елементі: *'copy-book, 'football, 'holiday, 'rain-coat, 'tea-cup*. Однак розстановка наголосів у складних словах пов'язана з можливістю для елементів складного слова поєднуватися з іншими словами і протиставлятися їм. Так, у випадках: *'inkpot – 'teapot, 'class-room – bathroom* протиставляються перші елементи і тому наголос має падати саме на них. Слово *mankind* може мати два наголоси. Якщо об'єднуючий наголос падає на перший склад, то слово означає ‘чоловіки’ і є антонімом до слова *womankind*. Якщо ж наголос поміщено на другому елементі, *man'kind* значить ‘людство’ [Арбекова 1977].

Об'єднуючий наголос не завжди буває однаковим. Він може бути єдиним чи поєднуватися з другорядним. Воно може бути настільки сильним, що другий елемент змінить своє звучання, так як голосний в ньому редукується (наприклад, *Sunday*) або може бути слабшим, і тоді звучання другого компонента збережеться (*birthday*).

Складні і складнопохідні прикметники зазвичай мають два наголоси однакової сили: *'good-'looking, 'kind-'hearted, 'red-'hot.* У багатьох складних словах наголос виявляється нестійким і залежить від фразового наголосу та синтаксичної функції слова: *short-lived, light-hearted* мають однин наголос на першому складі тільки в тому випадку, коли вони використовуються в якості атрибута. *Life-size, meanwhile* мають два наголоси в залежності від фразового наголосу. Іноді наголос використовується для розмежування значень усередині складного слова: *'overwork* – ‘понаднормова, додаткова робота’ або *'over'work* – ‘перевтома’. Таким чином, і фонетична ознака не може служити єдиним критерієм при визначенні складного слова.

Фонетична і орфографічна цільнооформленість збільшують, посилюють спаяність компонентів складного слова [Градалева 2015], тому наявність подібної щільно-оформленості може служити доказом того, що це складне слово, але з цього ще не випливає, що відсутність цієї цільнооформленості, тобто наявності, наприклад, двох наголосів або роздільне написання виключає можливість віднесення поєднання двох основ до складних слів.

Семантичний критерій допомагає відокремити складне слово від вільного словосполучення, але не розмежує його з стійкими або фразеологічними сполученнями. Семантична єдність або ідіоматичність полягає в тому, що значення складного слова не виводиться з обох значень його компонентів: ‘*schoolroom’* кімната у школі, і також кімната для занять не тільки в школі, але і в приватному будинку. Показовою є наявність переносного плану - багато складні слова побудовані за типом метафор, тобто містять приховане порівняння: *housewarming* – ‘новосілля’, *snowdrop* – ‘пролісок’. Деякі складні слова в прямому значенні ніколи не вживаються: *wire-puller* – ‘закулісний вершитель доль’.

Структурний критерій. У деяких випадках показником відмежування складного слова від словосполучення може виявитися структурна цілісність слова. Елементи складного слова, якщо воно відрізняється ідіоматичністю, не можуть бути переставлені або з'єднані якимось іншим чином і зберегти те ж

значення. Для вільного, а іноді і стійкого словосполучення це цілком можливо [Градалева 2015]. Наприклад, вільне словосполучення *a black dress* допускає варіанти: *This is a black dress ma this dress is black.* У першому випадку зв'язок атрибутивний, у другому - предикативний, але пропозиції ці синонімічні. Для складного слова *blackboard* такі зміни можливі. Але не можна сказати *a quake of earth* замість *an earthquake.*

Морфологічний критерій. У деяких складних словах безперечним показником їх неподільності і об'єднуючим чинником є морфологічна цільнооформленість. Так, всі складні іменники, навіть утворені з інших частин мови, отримують у множині суфікс -s: *forget-me-nots, good-for-nothing, hold-alls.* Однак цей критерій застосується лише до обмеженої кількості складних слів.

Синтаксичний критерій. Об'єднанню словосполучення у складне слово сприяє синтаксична функція. Це особливо справедливо щодо атрибутивної функції. Багато словосполучень, будучи об'єднані атрибутивної функцією, об'єднуються також наголосом і графічно, тобто дефісом: *a not-to-be-forgotten, her four-year-old son* та інші.

Як бачимо, компонентами словосполучень є слова, в той час як складовими складного слова є морфеми. В українській мові завдяки зовнішній відмінності основи та слова, у більшості випадків, можна провести чітку межу між складним словом та словосполученням [Смирницкий 1956, с.13]. Наприклад: основи вод -, хвиль - зовні відмінні від слів вода, земля, хвиля, отже, ясно, що складні утворення водолаз, землечерпалка, хвилеріз є складними словами, а не словосполученнями. В англійській мові ми спостерігаємо дещо іншу картину: слова *foreign, red, black* зовні не відрізняються від основ *foreign-, red-, black-* у складі складних слів *foreign-made, red-haired, to blacklist.*

Складні слова в сучасній англійській мові утворюються компресією або складанням основ.

Компресія – утворення складних слів на базі словосполучень чи речень в результаті зниження рівня компонентів вихідного словосполучення чи речення. До компресії наводять: 1) синтаксичне зміщення словосполучення чи речення (без зміни або із зміною їх компонентного складу), 2) порушення рівневої однопорядковості внаслідок приєднання до словосполучення чи речення словотвірного та (або) формозмінюючих афіксів.

Синтаксичне зміщення – порушення порядку і норм зв'язку слів у реченні. Синтаксичне зміщення веде до руйнування синтаксичних зв'язків між компонентами словосполучення, порушення синтаксичних відносин між членами речення й до втрати компонентами словосполучення або речення синтаксичної самостійності [Бродович 1988, с. 44]. У результаті синтаксичного зміщення компресії піддаються: підрядні словосполучення у функції підмета і додатка, наприклад: словосполучення типу *to take off (a take off, a drawback, a round up, a comeback, a send off, a tie up, a runaway, a showdown, a black out, a hold back); to hold all (a hold all, a know all, a cure all, a do nothing, a spend all); to stick in the mud (a stick-in-the-mud; a stay-at-home);* підрядні словосполучення у функції присудка: словосполучення типів *a flight test (to flighttest, to road test, to headline, to handcuff, to sidetrack, to safety check); a black list (to blacklist, to sweet-talk, to cold storage, to blackball, to whitewash, to blackwash);* підрядні словосполучення у функції препозиційного означення: словосполучення типів *end of term (end of term examinations, English by radio lessons, a work-to-rule method, a dog in the manger attitude); heart-to-heart (a heart-to -heart talk, a person-to-person call, an air-to-air missile; on a day-to-day basis); to knock out (a knock out game, a breakaway country, a calendar with tear off leaves, a drive in movie)*; сурядні словосполучення у функції присудка: словосполучення типу *a hook and eye (to hook and eye)*; сурядні словосполучення у функції препозиційного визначення: словосполучення типу *hole and corner (a hole and corner conspiracy, a cat and dog life, a life and death struggle).*

Також складні слова можуть бути утворені компресією на базі словосполучень інших типів. Наприклад: *smb.'s know how* (зі словосполучення *to know how), a go between* (зі словосполучення *to go between*) та інші.

Синтаксичне зміщення може призводити до компресії цілих речень: *a money-or-your-life demand; an I-thought-it-would-be-so shake of the head; a great double-your-money competition; a pay-as-you-go bar; a save-as-you-earn system; a what-do-I-do-next look.*

Складні слова, утворені компресією словосполучень і речень в результаті синтаксичного зміщення без зміни їх компонентного складу, можна для стислості назвати компресивами.

Компресиви являються характерною рисою сучасної англійської мови. Зовні, компресиви схожі на словосполучення, вони можуть оформлюватися на листі як кілька графічних одиниць, але з формальної точки зору компресиви є словами. Існування омонімічних словосполучень та речень робить компресиви семантично двуплановими: вони сприймаються не ізольовано, але на тлі вихідних словосполучень та речень [Арбекова 1977, с. 66].

Але функціонування компресивів обмежене. Більшість з них є індивідуальними авторськими утвореннями і використовується для надання мови образності і новизни. Наприклад: *She spoke little, treating us to a far-away wrapped-up-in-higher-things mood. She looked at him in the 'What-a-brave-hero-you-are' manner* [Царев 1979, с. 96].

Синтаксичне зміщення може супроводжуватис зміною компонентного складу вихідного словосполучення. Ця зміна полягає у відсіканні словотвірного суфікса, що входить до складу другого компонента. Зміна компонентного складу спостерігається при утворенні складних дієслів з субстантивних словосполучень.

Складання основ – це спосіб утворення складних слів з'єднанням основ або основи і слова, що здобуває в останньому випадку ранг морфеми і

розглянутого теж як основа. Різновидами складання основ є складання основ повних і усічених, однакових і різних. Складанням повних основ утворюються повно-основні складні слова, якщо ж складати усічені основи, то утворюються складні абревіатури (складноскорочені слова).

Складанням повних основ в сучасній англійській мові утворюються, головним чином, прикметники, при цьому другим компонентом у більшості випадків є основа прикметника або дієприкметника. Основні типи складних прикметників, утворених складанням основ: *world-famous, radio-transmitted three-page, electro-magnetic.*

Слова, утворені складанням основ, не мають омонімічних словосполучень і речень. Потенційна можливість існування таких словосполучень виключається, так як спільне вживання їх компонентів у реченні суперечило б синтаксичної нормі або порушувало б рівневу однопорядковість.

Деякі типи слів, утворені даним способом словотворення, можуть зовні нагадувати компресиви [Литягина 2015]. Це відноситься до слів типу *radio-transmitted і dark-haired.* Складнопохідні прикметники типу *dark-haired* позначають володіння, приналежність *(dark-haired = having dark hair; low-ceilinged = with a low ceiling).* Перший компонент складних кореневих прикметників типу radio-transmitted позначає інструмент або діяча *(radio-transmitted = transmitted by radio; helicopter-rescued = rescued by a helicopter),* а також місце дії *(Oxford-educated = educated at Oxford).* Другим компонентом складнопохідних прикметників є основа імені, другим компонентом складних кореневих прикметників - основа дієслова [Царев 1979, с. 98].

Лексична омонімія та омонімія словотворчих і формозмінюючих афіксів не завжди дозволяє встановити спосіб утворення складного слова. Наприклад, якщо в мові існують омонімічні дієслово та іменник, спосіб утворення деяких складних прикметників з суфіксом -ed можна розглядати і як компресію (в результаті якої утворюється складно похідне слово), і як

складання основ (приводить до утворення складного кореневого слова). Так, прикметник *hand-controlled* можна розглядати як складнопохідне слово, аналогічне прикметнику *dark-haired (hand + controls +-ed = having hand controls)*, а спосіб його утворення як компресію, і як складнокореневе слово, аналогічне прикметнику *radio-transmitted (hand + controlled = controlled by hand)*, а спосіб його утворення як складання основ.

Іноді при компресії не можна точно встановити, чи є вихідна структура словосполученням або реченням. Наприклад, однаково можна припустити, що складні слова типу *drive in (drive-in, movie-theatre)* утворені компресією інфінітивного поєднання *(to drive in)* і компресією наказового речення *(Drive in).*

На думку лінгвістів, компоненти складних слів не можуть вступати у самостійні синтаксичні зв'язки. Так у словосполученні *financed by the government* обидва повнозначних слова можуть отримати визначення: *generously financed by the British government.* У разі ж складного слова *government-financed* жоден з його компонентів не може бути розширений: неможливо вживати *generously government-financed.* Розширення першого компонента можливе лише шляхом утворення трьохкомпонентного слова: *Labour-government-financed.*

Таким чином, всі перераховані критерії, а саме: графічний, фонетичний, семантичний, структурний, морфологічний, синтаксичний – не є абсолютними, тільки сукупне їх застосування дозволяє говорити про щільно-оформленість і дає підставу класифікувати лексичну одиницю як складне слово.

1.2.2 Типологія складних слів англійської мови. Існує кілька класифікацій складних слів, але найбільшою з них є класифікація з урахуванням частиномовної приналежності їх основ. Відомо, що при утворенні складних слів основа слова не можуть поєднуватися з будь-якої

іншою частиною мови. Існує обмежена кількість, а саме 39 словотворчих моделей двокомпонентних складних слів [Арнольд 1986, с. 48].

Складні слова можуть бути класифіковані за різними принципами. В англійській мові, з точки зору способів, за допомогою яких з'єднуються компоненти, можна виділити наступні типи складних слів:

Слова, утворені основоскладанням компонентів в певному порядку, причому порядок основ в них може бути і протилежний тому, в якому мотивуючі слова можуть поєднуватися за синтаксичними правилами англійської мови: *boat-lift, audience-friendly, page-turner* і відповідати порядку слів у вільних поєднаннях, побудованих за правилами синтаксису: *airgate, airbag.* Це найбільш поширений і найбільш продуктивний спосіб словоскладання у сучасній англійській мові.

Складні слова, компоненти яких з'єднані сполучною елементом - єднальними голосними -о-, -і- або сполучною приголосної -s-: *brides-mate, tragicomic*. Таке словоскладання було поширеним у давньоанглійській мові, але на сучасному етапі розвитку зустрічається порівняно рідко: *handicraft, handiwork, tradesman, crowsfeet, Anglo-Saxon.*

Складні слова третього типу являють собою відокремленні синтагми, що зберегли *сполучні основи службових слів*: *bread-and-butter, hook-and-ladder, mother-in-law, up-to-date, good-for-nothing, cock-and-bull.* Такий тип словоскладання називається синтаксичним.

З точки зору *семантичної незалежності* виділяють два типи складних слів, загальновизнаних у лінгвістичній літературі між безпосередніми складовими складних слів: відносини складання і підпорядкування. Відповідно до цього складні слова поділяються на два класи: *сурядні (адитивні) і та підрядні (детермінатівні) складні слова.* У сурядних складних словах обидва елементи однаково важливі в семантичному плані, наприклад: *radio-recorder, fifty-fifty.* Основи складових належать до одного класу й нерідко до однієї семантичної групи. Сурядних складних слів порівняно небагато [Афоненкова 2002, с. 148].

У підрядних складних словах компоненти не рівнозначні в структурному і в семантичному відношенні. Головний компонент, яким, як правило, є друга частина, має більшу значення та являється семантично і граматично домінуючим, оскільки зумовлює значення частини мови всього складного слова.

Залежно від типу основи складні слова поділяються на: *власне складні* та *складнопохідні.* Складнопохідні слова (*blue-eyed, broad-minded*) відрізняються від власне складних слів словотвірною основою, а також природою другого елементу.

Залежно від їх *структури*, складні слова можна поділити на п'ять груп:

- складні слова, утворені простим соположением основ;
- складні слова, в яких основи пов'язані сполучної голосної або згодної;
- складні слова, в яких основи знаменних слів пов'язані основою прийменника або іншого службового слова;
- складно-скорочені слова;
- складно-похідні слова.

Класифікація складних слів за ступенем семантичної зв'язаності компонентів складні слова диференцюються на:

- *повністю мотивовані* (перший компонент цих слів позначає дію, стан особи або характерного ним предмета: *knee-breeches, stone - breaker*, але порівняємо: *a living room* - вітальня, а не кімната, яка живе, *a sleeping pill* - таблетка снодійного, а не спляча таблетка);

- *частково мотивовані* (складні слова, де один з компонентів змінює своє значення: *a smoking jacket* - піджак не обов'язково і не тільки для куріння; *Indian ink* - чорнило, але не індійські, а чорні з природних речовин; *a bath-chair* - стілець на коліщатках для інвалідів, а не для ванни);

- *ідіоматичні або невмотивовані* (складні слова, де визначити значення цілого на підставі значень компонентів неможливо: *a wallflower* - людина,

яку ніхто не запрошує танцювати; *a Russian roulette* - небезпечна гра, при якій стріляють навмання, маючи лише одну кулю).

Споконвічні англійське корені є зазвичай вільними морфемами, а це означає, що рідні складні слова можуть складатися з незалежних слів, які можуть зустрічатися окремо. Наприклад: слово: *mailman* (складається з вільних коренів mail і man) *mailcarrier, doghouse, fireplace, fireplug.*

Складні слова, що римуються. Наприклад: *lovey-dovey, chiller-killer*

Є слова, які формально дуже нагадують складні слова, що римуються, проте це не зовсім складні слова в англійській мові, оскільки другий елемент – це не зовсім слово – швидше нісенітниця, яка додається для рими. Наприклад: *higgledy-piggledy, tootsie-wootsie.*

Такий процес словотворення в англійській мові пов’язаний з дитячою мовою, з технічної точки зору званої зменшено-пестливої мови. Наприклад: *bunnie-wunnie, Henny Penny, snuggly-wuggly, Georgie Porgie, Piggie-Wiggie*

Ще один тип схожий на останні два, коли складне слово складається з елементів, що повністю схожі, але розрізняються голосними. І знову, другий елемент практично не має сенсу: *pitter-patter, zigzag, tick-tock, riffraff, flipflop*

Крім того, складні слова можуть поділятися за частинами мови, а всередині них за структурними типами, виходячи з морфологічної природи входять в них основ.

Розглянемо кожен з перелічених вище типів складних слів окремо.

Найбільш поширеним і найбільш продуктивним в сучасній англійській мові способом словотворення (*composition*) є просте приєднання основ [Дементьева 2000; Евстратова 2015]. Так утворюються складні слова, що відносяться до різних частин мови, але особливо іменники: *afternoon* – час після полудня; *arm-chair* – крісло; birthday – день народження; *blackout* – затемнення; *booking-office* – квиткова каса; *cardboard* – картон; *cast-iron* – чавун; *class-room* – клас; *copybook* – зошит; *day-off* – вихідний день; *fire-place* – камін; *go-carn* – ручний візок; *hair-do* – зачіска; housewife – домашня господиня; inkpot – чорнильниця; *pillow-case* – наволочка; *schoolboy* –

школяр; *suit-case* – валіза; *time-table* – розклад; *swim-wear* – купальний костюм; home-made – саморобний; *newly-wed* – наречений; *broadcast* – передавати по радіо; *browbeat* – залякувати; *tip-toe*. йти навшпиньки; *anyhow* – як-небудь; *anyway* – у будь-якому випадку; *anyone* – хто-небудь.

Складні слова, в яких основи пов'язані сполучної голосної або приголосної, зустрічаються в англійській мові дуже рідко. Такий тип словоскладання більш характерний для російської мови, ніж для англійської.

У російській мові широко використовуються сполучні голосні «о» і «е»: пароплав, бронепоїзд, сталевар. У давньоанглійській мові таке словоскладання також було дуже розвинене, але в сучасній мові зустрічається порівняно рідко: *handicraft, handiwork* – ремесло; *Anglo-American* – англо-американський; *Anglo-Saxon* – англосаксонський; *craftsman* – ремісник; *tradesman* – торговець; *crowsfeet* – зморшки. У трьох останніх прикладах сполучна «s» є власне залишком родового відмінка.

Складні слова третього типу є відокремлені синтагми, що зберегли якісь сполучні основи службових слів: *bread-and-butter* – бутерброд; *hook-and-ladder* – пожежна машина; *mother-in-law* – теща або свекруха; *cat-o'-ninetails* – батіг; *op-to-date* – сучасний.

Такий тип словоскладання часто називають синтаксичним. Цей термін, однак, слід визнати невдалим, оскільки вони не пов'язані між компонентами складного слова завжди має семантичний, а не синтаксичний характер, оскільки складне слово складається не з самостійних слів, а з морфем.

У складно-скорочених словах поєднуються два типи освіти нових слів: словоскладання і скорочення.

Цей тип особливо характерний не тільки для сучасної англійської мови, а й для інших мов. Особливо часто зустрічаються складно-скорочені слова в професійній і спеціальної лексиці [Беляева 2003]: *ARP (air-raidprecautions)* – протиповітряна оборона; *AA-gun (anti-aircraft gun)* – зенітне знаряддя; *G-man (government man)* – агент федерального бюро розслідування (США); *H-bag*

(handbag) –сумочка; *motorbike* – велосипед з мотором; *totelecast (television + broadcast)* – передавати по телебаченню.

У складно-деривaційних словах *(derivational compounds)* також об'єднуються два типи словотвору: словоскладання і афіксація: *first-nighter* – людина, яка відвідує театральні прем'єри; two-seater – двомісний автомобіль; weekender – відпочиваючий за містом по суботах і неділях; *light-minded* – легковажний.

У всіх цих випадках афікс відноситься не до однієї з основ, що входять в складне слово, а до обох разом, тобто є показником морфологічної оформленості слова.

Зовні дуже схожі на *first-nighter* і слова: *mill-owner* – фабрикант, власник фабрики; cotton-worker – робітник бавовняних плантацій, є не складно-похідними, а складними словами, оскільки в них афікс відноситься тільки до останнього елемента.

Однією з найбільш поширених моделей складно-похідних слів є прикметники, що складаються з основи прикметника, основи іменника і суфікса -ed: *absent-minded* – розсіяний; *blue-eyed* – синьоокий; *gray-haired*. – *сивий*; *hooknosed* – горбоносий; *kind-hearted* – добросердий; *long-legged* – довгоногий; *rosy-cheeked* – рум’яний. Більшість таких прикметників відноситься до зовсім певного семантичному типу: вони описують зовнішність і характер людини.

Складно-похідні слова зазвичай здатні до подальшого словотвору: *absent-minded* – *absentmindedness* – неуважність; *light-minded* – *lightmindedness* – легковажність; *wholehearted* – *wholeheartedly* від щирого серця.

В залежності від кількості компонентів с складному слові виділяють два типи складних слів: двокомпонентні і багатокомпонентні.

У сучасній англійській мові можна виділити 10 моделей двокомпонентних складних слів: N + N, Adj. + N, V + N, Gerund + N, Abbr. + N, Adj. + Part I, N + Part.II, Adj. + Part II, Adv. + Part II, N + Adj.

Двокомпонентні складні слова являють собою актуальну соціальну лексику, яка відображатиме найбільш важливі об'єкти і реалії оточуючого нас світу.

У порівнянні з двокомпонентними складними словами багатокомпонентні мають менш поширену сферу вживання. Багатокомпонентні складні слова утворені поєднанням двох або більше основ і службовим словом. Лінгвісти виділяють кілька моделей багатокомпонентних складних слів: N + prep. + N, N (V) + prep. + N (V), N + linking vowel + N.

Слід зазначити, що в англійській мові словоскладання є одним з найдавніших способів збагачення словникового складу. Цілий ряд англійських складних слів зберігся в мові ще з давньоанглійського періоду, наприклад: *goldsmith* – ювелір; *greyhound* – мисливська собака; *firelight* – світло вогню; *midnight* – опівночі; *quicksilver* – ртуть [Казанкина]. Словотворення завжди було найпоширенішою терміно-утворюючою моделлю після конверсії та досить вважається вельми продуктивним засобом словотворення і в сучасній англійській мові. Причина тому, на думку лінгвістів, полягає у тому, що англійська мова є аналітичною мовою, в неї, на відміну від багатьох інших германських мов, превалюють складні слова, які утворюються без відмінка.

РОЗДІЛ 2
СКЛАДНІ СЛОВА У ДІАЛЕКТАХ ГРАФСТВ КЕНТ, ДАРЕМ ТА КАМБЕРЛЕНД

У цьому розділі розглядається складні слова у кентському, даремському та камберлендському діалектах Англії на матеріалі діалектних словників графств Дарем [Smith 1849], Кент [Parish 1888] та Камберленд [Ferguson 1873].

Словники датовані кінцем XIX ст., тому результати аналізу відображають стан та мовну картину світу діалектоносіїв у зазначений період.

Дослідження проводилося у декілька етапів. По-перше, за матеріалом діалектного словника методом суцільної вибірки, семантичного та компонентного аналізу було виокремлено 1294 складних діалектних слова (416 у діалекту графства Дарем, 573 кентському та 305 у камберлендському діалектах), які складають діалектну картину світу Англії XIX ст.

Далі за семантичною ознакою слова були поділені на три групи: людина і її характеристика, побут, професійна діяльність.

Окрім цього, отриманий матеріал був проаналізований за належністю до частини мови, структурною ознакою лексем та порівняний у територіальному аспекті; були також досліджені системні зв’язки лексики (синонімія, антонімія, полі- і моносемантичність, енантіосемія).

2.1 Особливості розвитку та розташування графств Кент, Дарем та Камберленд

Історія країни, її традиції, особливості укладу життя будуються саме на діалектах, якими користуються жителі країни. Діалект кожної країни має свою певну специфіку, засновану на історичному, культурному, соціальному рівнях, тощо. Розглянемо складні слова трьох діалектів англійської мови, які мають свої ознаки і особливості базуючись на сказаному вище.

Найлегше виділити особливості цих діалектів регіонально. Наприклад, північний (в нашому випадку діалект графства Дарем), і південний (Кентський), центральний (Камберленд). По-перше, їх відрізняє соціальне становище- на півночі Британії дуже багато людей працювали в шахтах або у каменярнях, і тому словник північних регіонів в деякому сенсі збагачувався саме “шахтарським” лексиконом. На півдні процвітало сільське господарство та торгівля, тому лексика цих регіонів збагачувалась не лише за рахунок корінного населення, але також і за рахунок запозичень. У центрі…..

Як згадувалось вище, однією з причин більшого розповсюдження Кентського діалекту на відміну від Даремського є територіальне, навіть сьогодні ми можемо побачити через демографічну статистику. На території першого графства проживае 1.6 мільйонів людей, а в другому в три рази менше – лише 500 тисяч людей.

Ось декілька прикладів складних слів у кентському діалекті, які використовуються у сучасній розмовній англійській.

- *Alleycumfee* – неіснуюче місце
- *Better-most* – найкращий, безперечний
- *Dab-hand* – майстер у своїй справі
- *Fanteeg* – переживати про щось
- *March-men* - люди, що живуть на кордоні двох графств
- *Wrongtake* – зрозуміти неправильно

2.2 Семантичні особливості складних слів

Англійські діалекти, як і діалекти будь-якої іншої мови створюють сукупність лексико-семантичних предметів. Лексико-семантичний аналіз матеріалу (словникових статтей) дозволяє нам виділити декілька тематичних груп та виявити процент актуальності використання цієї лексики у літературній англійській:

1) людина і її характеристика;

2) побут;

3) професійна діяльність.

Найчисельнішою (39%), мабуть, є тематична група «людина і її характеристика».

Що стосується підгрупи «слова, що відносяться до характеристики людини», то сюди можна віднести наступні слова і вирази:

- *Baily-boy* – «підмайстер'я»,
- *Bodily-ill* – «хворий внутрішньо»,
- *Borsholder* – «асистент, помічник»,
- *Boy-beat* – «побитий хлопцем»,
- *Bredgrome* – «наречений»,
- *Brockman* – «вершник»,
- *Broom-Dasher* – «неохайна людина»,
- *Dead-alive* – «тупа людина»,
- *Deathness* – «глуха людина»,
- *Eyesore* – «людина,що заважає»,
- *Gentleman* – «порядна людина»,
- *Grutter-Grub* – «той, хто робить найбруднішу роботу»,
- *Half-Baptized* – «нехристь, не такий як всі»,
- *Handfast* – «наполеглива, сильна людина»,

- *Harvester* – «збирач податків або мародер»,
- *Hocker-headed* – «шалений, дратівливий»,
- *Hog-headed* – «впертий, наполегливий»,
- *Hoogoo* – «смердючка»,
- *Keg-meg* – «пліткар, розповсюджувач новин»,
- *Lonesome* – «одинак, самотник».

Як відомо, жителі Кенту були більше землеробами. Тому в лексиці південних діалектів можна виділити наступну тематичну групу, яка відноситься до їжі та побуту (35%). Наприклад:

- *Pother-hook*– «ножиці для рослин»,
- *Podder-Gratten* – «баночка для бобів або ягід»,
- *Puddingpie* – «пиріг, торт», Puttock- «жаба»,
- *Riddlewall* – «плетений паркан»,
- *Rippinghook* – «серп»,
- *Safe-sown*– «посівна кукурудза»,
- *Sea-Nettles* – «медуза, мілка риба»,
- *Seastarch*– «медуза»,
- *Seasnail* – «равлик, рибка».

Досить численною (26%) є група, що відноситься до професійної діяльності та будь-якої активності, це є останньою групою семантично проаналізованої лексики діалектів. Як приклади можуть послужити наступні слова:

- *Put-upon* – «‘запрягати’ когось»,
- *Rook-starving* – «лякати граків»,
- *Round-Tilthing*– «орати землю колами»,
- *Ruggle-about* – «шкандибати»,
- *Run-a-head* – «марити»,
- *Shut-of*– «втекти»,
- Stowboat – «змішувати каміння з водою для цементу»,

- *Swish-along* – «бігти, летіти»,
- *Upstand* – «піднятись»,
- *Warp-up* – «орати землю»,
- *Wheatshear* – «косити пшено»,
- *Wrongtake* – «не зрозуміти когось».

За сферою вербалізації оточуючого світу проаналізовані складні слова можна виділити кілька різних семантичних сфер: харчова сфера, будівнича сфера, релігійна сфера, сімейна сфера, організаційно-ділова сфера, розважальна сфера, медична сфера, сфера внутрішніх якостей людини, природна сфера, земельна сфера. Наприклад:

- харчова сфера: *clap-bread, broon-leemers*;
- будівнича сфера: *amell-door, cock-loft, brandreth*;
- релігійна сфера: *cocks-wunters*;
- сімейна сфера: *boon-days, bumble-kite*;
- організаційно-ділова сфера: *moot-hall*;
- розважальна сфера: *cat-talk, coo-plat*;
- медична сфера: *bride-wain*;
- сфера внутрішніх якостей людини: *clot-head, crob-lambs*;
- природна сфера: *bitter-bump, clock-hen, dog-pig, brakesout, brandling, bullstang, bullister*;
- земельна сфера: *colerake, cowpress*.

Як бачимо, складні слова описують майже усі сфери життєдіяльності людини, та є загальновживаними в різних типах дискурсу.

2.3 Структурні особливості складних слів

У результаті аналізу фактичного матеріалу усі складні слова діалектів за структурою можна об’єднати у три загальні групи:

1. Слова, утворені співскладанням компонентів в певному порядку записані через дефіс:

Amell-door or Mell-door (двері між зовнішніми дверима і внутрішньою кімнатою):

1 частина – *mell* – мель,

2 частина – *door* – двері.

Bitter-bump (the bittern) (велика, щільного складання чапля з порівняно короткими ногами, великою головою, довгим важким дзьобом і товстою шиєю, рудо-бурого забарвлення з густим "тигровим" малюнком із поперечних і поздовжніх плям; ноги і дзьоб зеленувато-жовті):

1 частина – *bitter* – гіркий,

2 частина – *bump* – удар.

Поєднання двох різних назв для птаха, один з яких, схоже, є кельтським, а інший норманно-французький.

Boon-days (дні, на які звичайні жителі (орендарі) зобов'язані працювати без оплати поміщиком, також безоплатна допомога сусідів з нагоди вступу чоловіка на нову ферму):

1 частина – *boon* – благі, благодійні,

2 частина – *days* – дні.

Bran-new (quite new) (повністю новий. Більш правильно новий, новий з вогню) :

1 частина – *bran* – висівка,

2 частина – *new* – новий.

Bride-wain (фестиваль відбувся на весіллі, під час якої проводились різноманітні ігри та передплата на молоду пару; віз, на якому несли меблі та придане нареченої в супроводі великої кавалькади, до свого нового будинку):

1 частина – *bride* – наречена,

2 частина – *wain* – віз.

Broon-leemers (горіхи, підсмажені дозріванням і готові бути очищеними від лушпиння) :

1 частина – *broon* – промінь світла,

2 частина – *leemers* – «тапочки» (лушпиння).

Bumble-kite or Bummel-kite (біль у шлунку):

1 частина – *bumble – bumbla* – біль,

2 частина – *kite* – живіт.

Cat-talk (small-talk, chit-chat) (маленька розмова, чат) :

1 частина – *cat* – кіт,

2 частина – *talk* – розмова.

Chock-full (переповнений до верху) :

1 частина – *chock* – чок,чурка

2 частина – *full* – повний.

Clap-bread (різноманітні види ячмінних і вівсяних коржів):

1 частина – *clap* – хлопок,

2 частина – *bread* – хліб.

Ці коржі могли бути досить великими – близько фута в діаметрі – і плоскими (товщиною приблизно в півдюйма); їх пекли на решітці вогнища або на гарячих каменях, а потім підсушували до хрусткого стану. Сучасники заслуженими називали їх «твердими і тонкими» (*hard and thin*); запевняли, що свою назву *clapbread* отримав від того, що він гримить (*clap*), коли його перевертають під час випікання.

Clock-hen (курка, яка висиджує, задумлива курка) :

1 частина – *clock* – годинник,

2 частина – *hen* – курка.

Clot-head (дурень, блуд):

1 частина – *clot* – згусток, тромб,

2 частина – *head* – голова.

Cock-loft (вільна кімната, яка часто використовується для танців):

1 частина – *cock* – півень,

2 частина – *loft* – горище.

Cocks-wunters (зіткнуті присяги, Божі чудеса):

1 частина – *cocks* – півні,

2 частина – *wunters* – wonders – чудеса.

Colerake (залізний скребок) :

1 частина – *cole – cowl* – капот,

2 частина – *rake* – граблі.

Coo-plat (навушники) :

1 частина – *coo* – коу,воркувати,

2 частина – *plat – swat* – штовхати.

Crob-lambs (найгірший із стада, непридатний, слабкий) :

1 частина – *crob* – скребок, сміття,

2 частина – *lambs* – ягнята.

Dog-pig (кастратий кабан):

1 частина – *dog* – собака,

2 частина – *pig* – свиня.

Moot-hall (Ратуша, міська зустріч. Історично є одним з найважливіших будівель у Мальдоні) :

1 частина – *moot* – спірний,

2 частина – *hall* – зал.

2. Складні слова, компоненти яких *з'єднані сполучною елементом – єднальним голосним е:*

Brakesout (запальна лихоманка овець):

1 частина – *brak,*

2 частина – *sout,*

сполучний елемент - *е.*

Слова, утворені співскладанням компонентів в певному порядку записані разом:

Brandreth (залізна рама для підтримки плитки для випікання над вогнем, стара норвезька решітка):

1 частина - *bran* - висівка, брунька,

2 частина - *dreth* – дріт.

Brandling (невеликий вид форелі, дощовий черв'як):

1 частина - *brand* - марка,

2 частина - *ling* - лин.

Bullstang (the dragon-fly) (валлійська назва комахи, отримана Оуеном):

1 частина – *bull* – бик,

2 частина – *stang* – стрибок (з натяком на незвичну довжину тіла комах).

Bullister (плід бичачого дерева):

1 частина – *bullis – bullace – bull* – бик,

2 частина – *ter – tree* – дерево.

Cowpress (cowl-press) (дерев'яний важіль).

1 частина – *cow* – cowl – капот,

2 частина – *press* – прес.

Як показує аналіз, найбільш вживаним є модель, при якої слова, утворюються співскладанням компонентів в певному порядку та записані через дефіс.

2.4 Частиномовний аналіз складний слів

Проаналізувавши лексику подану у діалектних словниках англійської мови «A Glossary of Provincial Words Used in Teesdale in the County of Durham» та «A Dictionary of Kentish Dialect and Provincialisms» методом суцільного добору було досліджено близько 1000 слів, які були згруповані Структурно і відповідно до кожного словника. Також лексика була структурована за типами утворення складних слів і частинами мови. Це надає наявну картину частоти використання у сучасній розмовній англійській слів, що прийшли з периферії – тобто з діалектів.

Всього у першому словнику 2312 слів та словосполучень, складних – 416.

73 слова з них було утворено способом словоскладання, 343 написані через дефіс, за частинами мови у першому словнику 13 прислівників, 22 прикметники, 14 дієслів та 367 іменників.

Діаграма 2.1

Відсоткове відношення складних слів за частинами мови

У другому словнику 2613 слів та словосполучень, складних було досліджено 573. 162 Слова з них було утворено способом словоскладання, 411 написані через дефіс, за частинами мови у другому словнику 28 прислівників, 52 прикметники, 49 дієслів та 444 менника.

Для більш інформативного сприйняття, нижче подаються діаграми в яких зображено відсоткове відношення слів за частинами мови в стандартній англійській мові та на базі матеріалу двох діалектних словників.

Діаграма 2.2

Кількість складних слів за типами утворення

Для додаткового інформаційного забезпечення, нижче наводяться приклади.

У першому словнику (Даремського діалекту):

Прикметники

- *Agreeable*, a. Willing, compliant.
- *Brossen-Hearted*, a. Broken-hearted.
- *Wetshod*, a. Wet in the feet through the shoes

Прислівники

- *Endways*, adv. Forward.
- *Evendoon*, adv. Right down: an evendoon wet day- a very wet day, when there is no prospect of its altering.
- *Far-a-way*, adv. Much, a great deal.

Дієслова

- *Lay-a-way,* V. To convert arable into grass land.
- *Put-about,* V. To vex, to annoy.
- *Scumfish,* V. To suffocate.
- *Side-up,* V. To put things in order.

Іменники

- *Hood-end,* n. The horizontal flat sides of a fireplace, either of stone or metal.
- *Pot-hooks,* n. pi. The curved lines which a child is taught to make in learning to write.
- *Spile-hole,* n. The air-hole in a cask.
- *Tom-cat,* n. A male cat.
- *Queen-cat,* n. A female cat.
- *Water-bite,* n. Something to eat immediately after bathing.
- *Whiteleather,* n. Leather made from horse hides, and used for dyking-mittens.

Приклади складних слів на матеріалі другого словника (Кентського діалекту)

Прикметники

- *Boy-beet* adj. Beaten by a person younger than oneself.
- *Right-up* adj. Upright
- *Timbersome* adj. Tiresome; troublesome.
- *Прислівники*
- *Otherwhile* adv. Occasionally.
- *Heavenshard* adv. Heavily; said of rain.
- *Another*-when adv. Another time.

Дієслова

- *Jack-up* vb. To throw-up work; or give up any-thing from pride, impudence, or bad temper.

- *Mess-about* vb. To waste time.
- *Outstand* vb. To oppose; to stand out against, either in making a bargain or an assertion.

Іменники

- *Misword* n. A cross, angry, or abusive word.
- *Handful* n. An anxiety.
- *Goodman* n. An old title of address to the master of a house.
- *Aching-tooth* n. To have an aching-tooth for anything, is to wish for it very much.
- *Addle-pate* n. A foolish person.
- *Bishop's-finger* n. A guide post; so called, because it shows the right way, but does not go therein.
- *Queer-street* n. An awkward position; great straits; serious difficulties.

Можна побачити, що багато з цих складних слів використовуються в сучасній англійській мові без зміни значення. Найчастішим типом укладання складних слів в обох діалектах (якщо брати інформацію з словників) є утворення дефісного типу.

Як було сказано вище, однією з причин більшої кількості слів у другому словнику можна вбачити у розташуванні Кентського графства, та в історичному і культурному впливі на всю країну, що і призвело до більшого розвитку словників саме південних графств.

Посилаючись на Оксфордський словник англійської мови редакції 1989 року англійська мова має 171,476 слова які використовуються зараз, та 47,156 застарілих слів. Також сюди додається приблизно 9.500 похідних слів. 55% всіх цих слів є іменниками, 26% – прикметники, 14% дієслів та 5% відводиться на всі інші частини мови. В жодному з досліджень немає точної кількості складних слів але якщо дивитись на інформацію різних дослідників, то складних слів в англійській мові існує в приблизній кількості від 35 до 60 тисяч.

У проаналізованих діалектних словниках кількість слів значно менша – в середньому по 2.5 тисяч слів кожен та по 500 складних слів , але за поданою інформацією вище, можемо побачити що значна кількість цих слів перейшла в літературну сучасну англійську мову.

ВИСНОВКИ

Відповідно до поставленої мети у роботі досліджено теоретичні засади діалектології (поняття таких термінів як форма існування мови, варіант, діалект, їх типи та основні ознаки), здійснено системний аналіз складних слів діалектів Англії.

Узагальнюючи великий джерелознавчий матеріал, зазначаємо, що діалект являє собою варіативне та культурно обумовлене явище. За своєю структурною ознакою та походженням діалекти Великобританії розподіляються на генетично однорідні та неоднорідні.

Перший тип діалектів – племінні, територіальні (традиційні) та сільські; вони характеризуються відносною системною єдністю, що відрізняє їх від інших аналогічних варіантів фонетично, морфологічно та лексично.

Другий тип діалектів – міське койне та міський діалект – являють собою змішані в структурному аспекті варіанти мови і є результатом порушення наступності мовних станів завдяки глибині та обсягу зовнішніх впливів, що мають місце в ході їх формування

Кожен з цих типів має свої хронологічні варіанти, їх виділення є результатом розвитку мовної ситуації Англії і викликане зміною сутнісних, статусних і функціональних властивостей. Зокрема, генетичні однорідні діалекти представлені племінними, традиційними й сільськими діалектами, що функціонували відповідно в першому, другому та третьому етапах розвитку.

Генетично неоднорідні діалекти зароджуються у другому етапі розвитку мовної ситуації і диференціюються на міські койне та міські діалекти.

Специфіка діалекту зумовлює особливості актуалізації соціо-регіональної ідентичності у порівняні з літературною / національною мовою, серед них: територіальна та соціальна обмеженість функціонування, стійкість

та консерватизм лексичної системи, яка проявляється в існуванні архаїчних форм, історизмів та обумовлює існування вузько соціо-регіональних лексем, які відображають регіональну ідентичність мешканців певних територій.

Складні слова відрізняються від словосполучень графічною, фонетичною, семантичною, структурною, морфологічною та синтаксичною щільно-оформленісттю лексем.

За результатом практичного аналізу було створено корпус складних слів діалектів Англії загальним обсягом 1294 одиниці (416 у діалекті графства Дарем, 573 кентському та 305 у камберлендському діалектах), які складають діалектну картину світу Англії XIX ст.

Далі за семантичною ознакою лексичний корпус був поділений на три групи: людина і її характеристика, побут, професійна діяльність.

За кількісним показником найбільш представлена перша група – людина і її характеристика – (108 слів). Далі йде побут (77) та професійна діяльність.

За частиномовним критерієм найбільш продуктивними є іменники (190), потім йдуть прикметники (166) та дієслова (148), найменш продуктивними є прислівники (20).

За структурою, діалектні слова на позначення погоди та погодних явищ у Великобританії більш за все представлені простими та похідними словами, де найбільш продуктивним суфіксами є – -y, -er.

Складні слова (13) представлені тими, що написані злітно, або окремо. Останніх було знайдено лише 2 приклади. Перший тип диференціюється на: слова, які написані злітно (10), або через дефіс (1). Перші побудовані (а) з двох простих основ, структурного типу іменник + іменник, (б) з двох основ, які з'єднані сполучною голосною –а, (в) з прийменника та іменника / дієслова.

С точки зору системних зв’язків аналізованої лексики було знайдено синонімію, антонімію, полі- і моносемантичність, енантіосемію. Найбільш представленим є явище синонімії, що притаманно англійської мові в цілому, особливо таким маргінальним мовним формам як діалектам.

Таким чином лексичний склад діалектів є джерелом народно-духовної і матеріальної культури, він відображає звичаї етносів та їх соціальний уклад.

Представлена робота може бути використана при подальшому дослідженні актуальних проблем сучасного мовознавства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ТЕОРЕТИЧНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аврорин В. А. Проблемы изучения функциональной стороны языка: к вопросу о предмете социолингвистики. Л. : Наука, 1975. 197 с.
2. Арбекова Т. И. Лексикология английского языка : учеб. пособие для II–III курсов ин-тов и фак. иностр. яз. Москва : Высш. шк., 1977. 240 с.
3. Арнольд И. В. Лексикология современного английского языка. М. : Высш. школа, 1986. 295 с.
4. Афоненкова О. Е. Идиоматичность сложных слов и словосочетаний структурного типа N+N. Н. : Новгород, 2002. С. 25.
5. Ахманова О. С. Диалект. Словарь лингвистических терминов. М. : Изд. «Советская энциклопедия», 1966. 608 с.
6. Баранникова Л. И. К проблеме соотношения русского литературного языка и общенародного койне. *Типы наддиалектных форм языка*. М. : Наука, 1981. С. 97–119.
7. Баранникова Л. И. О разграничении языка и диалекта. Язык и общество. М. : Наука, 1968. С. 170–180.
8. Беляева В. А. Сложносокращенные слова в лексикографическом и когнитивном аспектах на материале русского и английского. Барнаул, 2003. 31 с.
9. Бортничук Е. Н. Словообразование в современном английском языке : учеб. пособие для ин-тов и фак. иностр. яз. Киев : Высш. шк., 1988. 261 с.
10. Брагина А. А. Лексика языка и культура страны. М. : Высшая школа, 1981. 208 с.
11. Бродович О. И. Диалектная вариативность английского языка. Аспекты теории. Л. : Изд. Ленинградского гос. ун-та, 1988. 196 с.

12. Бруннер К. История английского языка : в 2 т. / пер. с нем. С. Х. Васильевой. М. : Наука, 1955. 324 с.

13. Верба Л. Г. Порівняльна лексикологія англійської та української мови: посібник для переклад. відділень вузів. Вінниця : Нова Книга, 2003. 160 с.

14. Вышкин Е. Г. Перекличка эпох: опыт сопоставления обращения к проблемам лексической семантики в истории отечественного языкознания. Таганрог : Изд. Таганрогского института им. А. П. Чехова, 2014. С. 181–182.

15. Горшунов Ю. В. Структурно-семантические особенности сложных слов современного английского языка: автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.02. Москва, 1983. 152 с. URL : https://www.dissercat.com/content/strukturno-semanticheskie-osobennosti-slozhnykh-slov-sovremennogo-angliiskogo (дата звернення: 10.02.2019).

16. Градалева. Е. А. Способы разграничения сложных слов и словосочетаний английского языка. *Вестник ТГПУ,* 2015. С. 10

17. Гухман М. М. Введение. Типы наддиалектных форм языка. М. : Наука, 1981. С. 3–18.

18. Дементьева Н. С. Об активных процессах в системе словообразования в современном английском языке: автореф. дис. … канд. фил. наук. 10.01.01. Москва, 1972. 18 с.

19. Десницкая А. В Наддиалектные формы устной речи и их роль в истории языка. М. : Наука, 1970. 100 с.

20. Евстратова Д. В., Дзюба А. Б. Продуктивные способы словообразования в английском языке. Изд. 4-е. Иркутск : *Молодежный вестник ИрГТУ,* 2015. URL: http://mvestnik.istu.irk.ru/_sys/mod/attach.php/journals/2015/04/articles/35/article_35_0.pdf. (дата звернення: 09.03.2019).

21. Ершова И. А. О некоторых аспектах лексики английских территориальных диалектов. Изд.4-е. *Вестник Моск. ун-та*, 1984. С. 31–44.

22. Євтушок О. Актуальні питання сучасної діалектної лексикології. К. : Дивослово, 1996. № 9. С. 17–20.

23. Жеребило Т. В. Словарь лингвистических терминов. Изд. 5-е, испр-е и дополн. – Назрань : Пилигрим, 2010. 486 с.

24. Жирмунский В. М. Немецкая диалектология. М. : АН СССР, 1956. 430 с.

25. Заботкина В. И. Новая лексика современного английского языка: учеб. пособие для филол. фак. ун-тов. Москва : Высш. шк., 1989. 124 с.

26. Казанкина Н. М Словообразование в английском языке. URL : http://portfolio.pspu.ru/uploads/educational_materials/521/d1cd049c97a2986refert leksikologiya.pdf. (дата звернення: 21.03.2019).

27. Кириченко Г. С. Механизм образования сложных слов типа long-legged и car-driver в современном английском языке: автореф. дис. … канд. филол. наук : 23.00.02. Москва : Высш. шк., 1982. 21 с.

28. Коготкова Т. С. Литературный язык и диалекты. Актуальные проблемы культуры речи. М. : Наука, 1970. С. 110–145.

29. Коготкова Т. С. Русская диалектная лексикология: состояние и перспективы . М. : Наука, 1979. 336 с.

30. Коготкова Т. С. Литературный язык и диалекты. Актуальные проблемы культуры речи. М. : Наука, 1970. С. 110–145.

31. Кубрякова Е. С. Словосложение как процесс номинации и его отличительные формальные и содержательные характеристики. *Теоретические основы словосложения и вопросы создания лексических единиц.* Пятигорск, 1988. С. 3–22.

32. Кубрякова Е. С. Язык и знание. *На пути получения знаний о языке: части речи с когнитивной точки зрения.* Москва: РАН, 2004. С. 390–438.

33. Литягина Е. А. Словообразовательные модели бизнес терминов в английском и испанском языках как отражение национальной морфосинтаксической ментальности. Изд. 3-е. *Вестник РУДН*, серия Лингвистика, 2015. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/slovoobrazovatelnye-modeli-biznes-terminov-v-angliyskom-i-ispanskom-yazykah (дата звернення: 21.03.2019).

34. Лужаница Е. И. Генезис тансайдского английского (опыт диахронного социолингвистического исследования). *Нова філологія. Збірник наукових праць*. Запоріжжя : Вид-во Запорізького нац. ун-ту, 2010. № 42. С. 117–124.

35. Лужаница Е. И. Особенности изменения диалектной системы при взаимодействии с литературным языком. *Вісник ЗДУ. Філологічні науки.* Запоріжжя : Вид-во Запорізького держ. ун-ту, 1999. № 1. С. 74–78.

36. Лужаница Е. И. Особенности развития городских диалектов на рубеже XX-XXI веков. *Нова філологія. Збірник наукових праць.* Запоріжжя : Вид-во Запорізького нац. ун-ту, 2007. № 27. С. 219 – 223.

37. Лужаница Е. И. Проблема определения социальных диалектов современной Великобритании. *Нова філологія. Збірник наукових праць.* Запоріжжя : Вид-во Запорізького нац. ун-ту, 2005. № 1(21). С. 39–45.

38. Лужаница Е. И. Типы современных английских диалектов. *Вісник ЗНУ. Філологічні науки.* Запоріжжя : Вид-во Запорізького нац. ун-ту. 2005. № 1. С. 144–147.

39. Лужаница Е. И. Структурно-историческая параметризация национального языка. *Нова філологія. Збірник наукових праць.* Запоріжжя : Вид-во Запорізького нац. ун-ту, 2011. № 47. С. 86–91.

40. Лужаница Е. И. Генезис городских диалектов северо-востока Англии (на материале тайнсайдского английского) : дисс. … канд. филол. наук: 01.02.04. Запорожье, 2001. 251 с.

41. Мечковская Н. Б. Общее языкознание: Структурная и социальная типология языков. Изд. 3-е. М. : Наука, 2003. 312 с.

42. Мечковская Н. Б. Социальная лингвистика. Изд. 2-е. М. : Аспект Пресс, 1996. 207 с.

43. Мешков О. Д. Словосложение в современном английском языке : учеб. пособие для ин-тов и фак. иностр. яз. Москва: Высш. шк., 1985. 187 с.

44. Маковский М. М. Английская диалектология. М. : Высшая школа, 1980. 191 с.

45. РД – Русская диалектология / под ред. Р. И. Аванесова, В. Г. Орловой. М. : Наука, 1964. 308 с.

46. Ребрій А. В. О переважно оказійних способах англійського словоутворення. Харків : Константа, 1999. 160 с.

47. Смирницкий А. И. История английского языка (средний и новый период). М. : Изд-во Московского гос. ун-та, 1965. 140 с.

48. Смирницкий А. И. Лексикология английского языка. М.: Изд-во литературы на иностранных языках, 1956. 260 с.

49. Туманян Э. Г. Язык как система социолингвистических систем: Синхронно-диахроническое исследование. М. : Просвещение, 1985. 248 с.

50. Царев П. В. Сложные слова в английском языке. Москва: Изд-во Москов. ун-та, 1979. 126 с.

51. Ярцева В. Н. История английского литературного языка IX – XV вв. М. : Наука, 1985. 248 с.

52. Baugh A. C. A History of the English Language. N.Y. : Appleton-Century-Crofts, 1963. 603 p.

53. Crystal D. The Cambridge Encyclopedia of Language. Cambridge : Cambridge University Press, 1995. 475 p.

54. Farell Mark, Rossi Franca, Ceriani Regina. The World of English. Longman, 1995. P.21.

55. Hughes A. English Accents and Dialects: An Introduction into Social and Regional Varieties of English in the British Isles. L. : Edward Arnold, 1997. 143 p.

56. Kerswill P. Dialect Leveling and Geographical Diffusion in British English. Social dialectology. Amsterdam : Benjamins, 2003. P. 223–243.

57. Kerswill P. The Birth of New Dialects. Dialect Change: Convergence and Divergence in European Languages. Cambridge : Cambridge University Press, 2005. P. 196–220.

58. Knowles G. A Cultural History of the English Language. L. : Arnold, 1998. 180 p.

59. Lukianova G. L. Lexicology. Cherkasy : Черкаський національний університет, 2001. 108 c.

60. CHEL – The Cambridge History of the English Language. Cambridge : Cambridge University Press, 1994. 658 p.

61. Trudgill P. The Dialects of England. Cambridge : The Macmillan Company, 2000. 154 p.

62. Wakelin M. English Dialects. L. : The Athlone Press of the University of London, 1977. 230 p.

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

63. Ferguson R. The Dialect of Cumberland. London : Williams and Norgate. 1873. 153 p.

64. Parish W. D. A Dictionary of the Kentish Dialect and Provincialisms in Use in the County of Kent. London : Lewes, 1888. 196 p.

65. Smith J. R. A Glossary of Provincial Words Used in Teesdale in the County of Durham. London : R. J. Smith, 1849. 151 p.

SUMMARY

The current level of development of linguistic science involves the active study of ethnocultural studies, sociolinguistics, ethno-linguistics, which is determined by the anthropological approach to language and conditioned by its cumulative function - the ability to reflect, preserve, transmit from generation to generation, whatever and culture, the peculiarity of the nature of its carriers, etc.

The subject of the study is the complex words of the dialects of England (Cumberland, Durham and Kent).

The purpose of the work is to reveal the specificity of the complex words of the dialects of England and to highlight their peculiarities.

Theoretical and methodological foundations: a set of several methods were used to solve the set tasks: a method of generalization and description of theoretical base and factual material, a solid sample of available material, a component analysis of dictionary definitions, comparisons and linguistic phenomena, examples of which were used.

Results were obtained: during the work the conceptual base of the studied problems was generalized, the concept of “dialect” was clarified and the term “complex words” was substantiated. The features of compound words and their types were revealed. Complex words of the dialects of are analyzed and compared. As a result of the practical analysis, a corpus of complex words of English dialects was created, with a total volume of 1294 units, which make up a dialectic picture of the nineteenth-century England.

Key words: *dialect, dialectology, territorial dialect, prevailing dialect, compound words, typologization of compound words, compression, compresses, foundations, compound derivatives.*

Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ

Я, Регеда Діана Олександрівна, студентка 2 курсу магістратури, форми навчання заочна, факультету іноземної філології, спеціальність 035 Філологія, освітньо-професійна програма магістр, адреса електронної пошти rudik.dianka@gmail.com,

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Складні слова в діалектах британського варіанту англійської мови» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений/ознайомлена;

- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

- згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою Інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата_____ Підпис_____ ПІБ (студент) _____